

Posudek diplomové práce
„Teorie ekologické modernizace – fakta a souvislosti. Historická perspektiva,
podmínky a limity neoliberálního konceptu udržitelnosti”

Autorka práce: Bc. Alena Oharková
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák
Oponent: PhDr. Miloslav Lapka, CSc.

Na 75 stranách, rozdělených do sedmi kapitol, se kultivovaným jazykem a v převážné většině z primárních zdrojů dozvídáme o teorii ekologické modernizace (EM). Co vlastně je teorie EM? Čím vším se teoretikové EM zabývají a jaké jsou jejich závěry? Lze najít nějaký průnik mezi různorodými koncepty? Jaké jsou limity této teorie? (str. 8) Tyto otázky jsou výstižným pojmenováním cílů práce, bez ohledu na jejich další členění na str. 9. O tom, že EM je ve společenských vědách u nás téma okrajové, není pochyb a podobná práce chybí. Za tento přínos je třeba autorku Bc. Alenu Oharkovou ocenit.

Na úvod musím poznamenat, že také mě tato práce poučila a utřídila moje extenzivní povědomí o konceptu EM velmi dobrým způsobem. Tím se zároveň přiznávám, že v otázkách jemných nuancí jednotlivých autorů ji nemohu ani kriticky nic vytknout, ani pomoci jiným vhodnějším citátem či autorem. Na druhé straně však vidím zásadní filosofické a sociální souvislosti s kulturní ekologií, sustainable development a environmentální a ekologickou ekonomikou, o kterých se autorka zmiňuje jen letmo nebo vůbec. Právě z těchto pozic jsem se snažil chápat kontext práce, aniž bych samozřejmě vytykal, co tam z tohoto hlediska chybí – cíle práce jsou ostatně formulovány explicitně takto:

Jaká jsou hlavní témata teorie EM? Jaké podmínky (společenský, politický a ekonomický kontext) jsou potřeba pro možný rozvoj EM v praxi? Kdo jsou aktéři EM? Jaké jsou limity teorie EM?

Musím ocenit překvapivou hloubku problematiky, do jaké se podařilo autorce proniknout. Jde o svého druhu výjimečnou práci, která se přes nutný díl deskripce nebojí vyjádřit vlastní postoj. Poučený úvod a neocenitelné shrnutí problematiky EM pro české prostředí – to je podle mého charakteristika práce, která nahradí mnohá skripta z převyprávěných zdrojů. Zde se pracuje – a jinak to nejde – se zdroji primárními, i když omezenými jen na anglický jazyk a naše překlady, ale to není málo.

Po metodologické stránce jde o hermeneutiku a tematickou analýzu textu, je pochopen princip těchto metod a použité postupy jsou adekvátní tématu. Poznámky pod čarou jsou

organicky včleněny do kontextu práce a přinášejí nové poznatky, nejsou jen výplní o další literatuře. Tři vlny EM – industriální restrukturalizace, stát jako hlavní aktér EM a spotřební vzorce chování nás přivádějí do současnosti, včetně dobře provedených přehledových tabulek.

Diplomová práce, právě svou úrovní zpracování, inspiruje k celé řadě otázek a námětů. Pokusím se vybrat ty hlavní, které by měly být chápány více jako dialog s komisí než jako kritika:

1. Dle autorky cílem teorie EM je „analyzovat, jak se současné industriální společnosti vypořádávají či jak by se mohly vypořádat s nastalými (a možnými budoucími) environmentálními problémy.” (str.28). Zdá se mi, že nejsme daleko od zakladatelské teze kulturní ekologie J. Stewarda (1955), kulturní změna způsobená prostředím, v tom vidím nikoli jen myšlenkovou souvislost, kterou autoři EM opomíjejí, ale především roli kultury jako zprostředkovatele těchto změn do institucionální, hodnotové a technologické struktury společnosti.

2. Pro mne je překvapující, že autoři EM, „zasazení do paradigmatu modernity”, (Mol, Spaargaren, 2009) se neodvolávají na Kuznetsovovou environmentální křivku, která se příznačně pro naši dobu nedostává zpět do teoretického ideálu – bohatí a čistí z reálného výchozího bodu – chudí a čistí. KUZNETS, S. (1955): Economic Growth and Income Inequality, The American Economic Review, Vol. 45, No. 1, pp.1- 28.

3. *„Většina lidí, ať již z moderních industrializovaných zemí, nebo z vybraných rozvojových zemí (kde dochází k postupné industrializaci) nebude ochotna významněji zredukovat své životní standardy, byť s vědomím toho, že by to mohlo zlepšit zdraví a udržitelnost (jejich) životního prostředí.“* (Buttel, 2003: 322). Jaký je názor autorky na Buttellův citát? Co je vlastně teorie EM v tomto kontextu? Je snahou o usmíření technologie a industrializace s přírodou cestou vyspělejší technologie a dokonalejší industrializace. Zde vidím paralelu, rodný list společný se SD, který však na rozdíl od teorie EM vzbudil velkou světovou pozornost. EM je jakýmsi typickým západním receptem, jak větším rozvojem materiální povahy způsobit rozvoj udržitelným. Víím, že komparace se SD nebyla nakonec tématem práce, přesto považuji za nutné tyto souvislosti pojmenovat, aniž bych chtěl být považován za kritika EM ve smyslu O’Connora.

Mám otázku na doplňující název práce, “.podmínky a limity neoliberálního konceptu udržitelnosti”, zdá se mi že vychází z původní koncepce porovnat teorie EM a SD, neboť o neoliberálním pojetí SD se v celé práci nic nedozvídáme.

Kritická připomínka ke kapitole “Kompatibilita kapitalismu a environmentálních cílů” (str. 49). Nejsem si jist názvem této kapitoly, dobře ukazuje naopak environmentální kritiku a alternativy. Za podstatnější však považuji do určité míry rychlé a povrchní vypořádání se s environmentální sociologií, alespoň z hlediska sociologie a ekologické definice vnesené do společnosti lze podle mého soudu považovat environmentální sociologii za výzvu k paradigmatické i skutečné revoluci v jejím „strong“ pojetí. Chybí mi zde alespoň používané zkratky HEP a NEP.

Otázka v této souvislosti: Je EM, zvláště ve své první vlně, skutečně pokračováním environmentální sociologie? Podle mého nese všechny znaky HEP a zakladatelé Catton a Dunlop by asi byli dost nemile překvapeni tímto označením.

Poznámka: (pro autorku). O dobrovolných dohodách v našem prostředí píše Petr Šauer.

Závěr: Autorka Bc. Alena Oharková v předkládané diplomové práci na vysoké úrovni naplnila cíle práce, pracuje adekvátně s primární cizojazyčnou literaturou, čtivým kultivovaný jazykem a splňuje požadavky, kladené standardně na tento typ prací. Uvedené náměty a kritické připomínky by měly sloužit k další profilaci tohoto tématu a nesnižují kvality předkládané práce. Z výše uvedených důvodů rád navrhuji tuto diplomovou práci k obhajobě s celkovým hodnocením výborně v rozsahu 17-18 bodů.

PhDr. Miloslav Lapka, CSc. v.r.
FFUK Praha
EF JU České Budějovice

V Českých Budějovicích, 5. června 2011